

MAGYAR MŰSA.

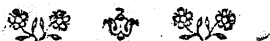
Költ Bétsben 26. Májusban 1787.

*A' Szent-Mártoni Apátúrság' Históriajának be-
rekesztése.*

Minekutánna Károly és Lajos Királyok alatt a' békeféség helyre állítatott volna, ekkor volt már az a' böl dog idö, mellyben a' Jakab után következöknek minden károk ki-pótoltatott; a' midön az Apátúrság olly virágzó állapotban volt, hogy mind a' Pápák, (kik ebben az idöben Magyar Országban a' *Fus reservationis beneficiorum*ot magoké-
vá akárták tenni) mind magok a' Királyok ezen Apátúrságot többé nem a' Benedek szerzetének, hanem más személlyeknek, kik az ö nemes izületések és különös érdemek által másoktól magokat megkülönböztették, (mint Papi nemes jószág' jövedelmét) el-osztani kívánták. Ilyen Papi nemes jószágot bírt vala p. o. Ulászló ez előtt Kujáviai Hertzeg Lengyel országban első Lajos Király alatt. Sigmond Uralkodásakor Dominikus, vagy Dósa Martzal István fia bírtá ezen jószágot; ki ennek viselésére a' Sz. Ferentz szerzetéből választatott; és ezután Hertzeg Opu-
liai János, és edgyszersmind Uladisláviai Püspök Lengyel Országban. Mátyás Király alatt Debrente Tamás Nyitrai Püspök, és Domokos Székes-Fejérvári Prépóst, és mások viselték gondját ezen 'sáros jöve-
dele-

Na

del-

delmeknek; noha meg-efett az-is, hogy némellykor a' Sz. *Benedek* Szerzetéből lettenek *Apáturak*: de még-is ezen nagy számú Szerzetesek úgy el-fogytának vala, hogy *II-dik Ulászló Király* idejében alig találtattak hatan ezen Klastromban. — Már most *II-dik Ulászló Király* a' szerzeteseket rendbe kezdte szedni; kiváltképpen a' Sz. Mártoni Klastromban tselekedte eztet, hól *Tólna Máténak*, a' Pétsi Papi ke-rület' világi papjának meg-parantsólta, hogy Szerzet-béli köntöst hordozzon, és a' közönséges fogadást le-tégye. Még fok más hasznos rendeléseket-is vitt vég-be; de minden hasznok, mellyeknek ez által el-éré-fek reméltetett, a' Mohátsi szerentsétlen ütközet által meg-gátoltattak; mert ezen ütközet után az ország mind a' Török, mind pedig a' Hazabéli hadak által el puszttított: a' Barátok minden helyeken meg-huzták magokat, és maga-is *Máté* fok régi íráfokból álló Archivumával, és egyéb drágaságaival, a' tse-ndségnek okáért, Bétsbe húzta-meg magát. Utóljára annyira ment a' dolog, hogy minekutánna *László Apátúr* **1564**-ben meg-halálozott, edgy *Bénédictinust* se lehetett *Szent-Mártonban* találni. Már ekkor edgy része a' jövedelemnek, és az Apáturi titulus világi Papoknak adattaték, a' többi része pedig, melly nem volt a' Török Birodalma alatt, edgy Katonának, ki ezen köfalakkal, tornyokkal és Bástyákkal fel-ékesít-tett Klastromnak Komendálsa vala, engedteték ál-tal. Volt ugyan minden időben katonaság benne, de még sem védelmeztethetett mindenkor a' Török el-len; mert **1594**-dikben ezektől meg-vétetett, és mind addig, míg **N. Győr**, visszra nem vétethetett. A' **XVII-dik Századnak** elein *Himmelraikh Tiburtius*, **RUDOLF**, és **MÁTYÁS** Tsászárnak Titoknakja, el-nyeré *György* nevű fiának nem tsak ezen Apátúrsá-

got,

got, hanem még a *Mátétól* Bétsbe vitt Archivumotis. Az ő következője *Pálfi Mátyás* segítette a' Bénédiktinufokat, hogy megint lábra állhassanak, és részszerént ő-tölle, részszerént pedig az ő utánna valoktól ezen *Klastron'* és *Templomnak* maradványai felépítették. De ismét 1683-ban az ellenség ostromot erzették; mert a' *Törököktől* egészen elrontatott. Nem csak ezen *Klastronnak*, hanem az egész *Ország*nak szerentséjére fel-tetített az az idő, mellyben ezen vad vendégek az *Országból* ki-kergettettek, és hogy máskor meg-ne látogathassanak bennünket, bezárták utánnok az ajtót. Már most *Rumer Márton*, *Lendvai Plácidus*; de kiváltképpen *Sajghó Benedek* fő Apáturak' szorgalmatofsága által ezen régi épületek egészen új bőrbe búvtanak, dítsőségesen felépítettének, és edgy nagy számú szerzetes *Atyák'* lakó helyévé levének. — Az utolsó fő *Apátúr Somogyi Dániel* vala, ki alatt ezen Apátúrság, melly közzel 8 századok alatt olly fok-féle viszonytagságokon ment vala keresztül, mivel az *Országnak* és a' *Polgári rend-tartásnak* mostani állapotja szerént hasznosnak nem találtatott; az el-múlt 1786-dik esztendőben edgy *F. Királyi* parantsolat által egészen el-törölteték.

N. Szeben, 12. Máj. 1787. Bartalis Antal Edgyházi Pap' Jegyzése.

Esmeretes a' *Magyar Keresztyénségnél Nagy-Szombati Káldi György* Papnak a' régi deák betűkből fordított *Magyar Szent Írása*, mellyben melly fok homályos, és hibás fordítások légyenek, igen jól tudják azok, kik azt majd minden nap forgatják,

tyák, mellyet hogy igaznak lenni meg-mutathafsunk, tsak edgyet, kettőt hozunk-elő.

Ifaiásnál a' 21-dik Résznek 10-dik Verse így vagon Deákul: *Tritura mea, et filii areae meae*, Káldi ez így fordította: *Entséplésem, és én széröm' fiai*. Hányan értik ezen szót, széröm? A' jó Magyarok, a' ház körül bé-kertelt jófzágnaqk ürefs helyét szokták nevezni udvarnak, nem pedig Szérőnek; tehát így kell fordítani: *En tséplésem, 's én udvarom' fiai*. De ha így fordíttjuk-is, hányan értik a' Magyarok közzül, kik légyenek az *Udvar' fiai*? A' 'Sidók a' házaik előtt ökrök által ki-nyomtatott búzát nevezik *Udvarfiainak*: ezen fiakat a' Magyar tsak búzának nevezi, valamint az etzetet etzetnek; nem pedig, mint a' 'Sidó, *borfiának*, Tehát, hogy az említett Verfet a' Magyar értse, jobb így fordítani: *En tséplésem, 's én búzám*.

Királyok' második Könyv. másod. Rész. 14-dik Verse így vagon deákul: *Surgant pueri, et ludant*, mellyet Káldi így fordított: *Keljenek-fel az ifiak, és játszodjanak*. Ezen szó: *Hullama*, nem tsak gyermeket, és ifiat, hanem szolgát, inast, katonát, és nótelent téfzen. Valamint Jósué már 50 eztehdősnel nagyobb lévén; Móses 2-dik Könyv. 33-dik Rész. 11-dik Versében neveztetik, *hullema*. Továbbá: az a' 'Sidó szó: *Isachab*, nem tsak azt téfzi, ludere, jádszodni, hanem fegyverrel másfal veszakedni, hartzolni, üldözni, tsúfolódní: jádszodni pedig a' Magyaroknál, tsak jádszodni, hinnyogni, tréfálódní téfzen; tehát így kell vala fordítani: *Keljenek-fel a' Katonák, és víjjanak-meg előttünk*.

Hasonlóképpen, Teremtés Könyv. 21-dik Rész. a' 9-dik Vers így vagon fordítva Kálditól: *Mikor látta volna Sára az Agár fiai játszodni Isákkal,*
mon-

monda *Abrahámnak*: *Vesd-ki a' szolgálot, és fiát.* Ebben a' fordításban a' Magyar meg-ütközik; mivel ezen szó által: játszik, egyebet nem ért, hanem *játszást*, és így gondolkodik magában: miért nem szenvedhette Sára a' jádszó gyermekeket? holott a' gyermekeknek edgymás között való játékok a' fzeretetnek bizonyos jele szokott lenni. Ebből lehet észre venni, melly nagyon hibázunk, ha a' 'Sidó-szókat Deákra, deákból magyarra úgy fordítjuk, a' mint fülleinkben tsengenek. Az említett Versben tehát az a' 'Sidó szó. *Ifachab*, nem magyar játékot tészen, hanem üldözést, és tsúfolódást; innen, a' mit a' 'Sidók az említett Versben *Ifachabon* értenek; mi azt Magyarúl így mondjuk: *Mikor látta volna Sára, hogy az Agár' fia üldözné Isákot*, így ofztán ha a' 'Sido nyelvnek tulajdonságait a' magunk nyelvünkön ki-mondjuk, nyilván meg-értjük okát a' Sára' haragjának.

Ifaiásnál a' 12-dik rész' első Versét így fordította: *Hálákat adok az Urnak, mert meg-haragudott reám*, holott így kell vala: *Hálákat adok az Urnak, ámbár meg-haragudott rám.* Mert nem az Úr haragja oka a' Próféta' háláadásának, hanem az Urnak vele való sok jótéteményei.

Szent Lukátsnál a' 19-dik Rész' 9-dik Verse így vagon *Káldinál*: *Monda néki (Zakhéusnak) Jésus*: holott így kell vala: *Monda felölle Jésus*; melly tsak ebből-is ki tettzik, a' mi míngyárt következik: *Ma lett idvejsége e' háznak*; mivel hogy ö-is az *Abrahám' fia*; mert ha így kellene: *Monda néki Jésus*; tehát a' következő igéknek-is így kellene lenni: *mivel hogy te-is fia vagy Abrahámnak.*

A' sem jó Magyarság, a' mi ott az ötödik Versben vagyon, *Zakhéé sietve szállj alá.* Jól mondják az *Apostoli Hit'* formájában a' Kristusról: *Szálla alá poklokra,* de nem jól mondjuk, *Zakhéus alá szálla a' fáról,* az illyeneknek, 's minden *Kálditól* való el-távozásunknak rövid, de fontos okát adándjuk.

Vállyon Isaiásnál a' 34-dik Rész' 14-dik Versében ezen szó: *Lamia, Vatablus, Pagninus,* és *Delrió* értelmek fzerént, *Boszorkányt* tészén-é, vagy egyéb állatot? meg-láttjuk.

Mi tehát el-végeztük magunkban, hogy a' *Káldi* Magyar Bibliájában lévő fogyatkozásokat, és hibákat, a' mennyiben tehetségünk engedi, meg-jobbítsuk, melly jobbításainkban előnkbe teszszük a' 'Sidó, Görög, és más nyelveknek tulajdonságait, és úgy fogunk igyekezni, hogy a' Magyar az Írást minden kételkedés nélkül meg-érthesse. Elő-vezszük azokat a' Tudósokat-is, kik a' napkeleti nyelveket jól tudják, és a' Szent Írásnak némelly szavait érthetőbben fordították deákra, mint sem a' mai Bibliában, mellyet *Vulgátának* nevezünk, legyenek ki-téve. Azon jobbításokba-is belé tekintünk, mellyeket neveznek: *Correctiones Romanae.* Osztan pedig esztelenségnek tartanók, *Károlyi Gáspárt,* és *Mólnár Albertet* csak azért meg-vetni, hogy hitunktól idegenek. Dítsérettel fogunk emlékezni róllok-is, a' hól meg-érdemlik. Azokat sem hagyjuk hálaadó dítséret nélkül, valakik ezen munkában teendő fáradságunkat Tudósítáfok által enyhíteni fogják, mellyet a' munkához, és dologhoz értő minden T. T. Uraktól alázatosan ki-kérünk.

Midőn pedig mi ezen dologban szorgalmatoskodunk, koránt sem oda tzelozunk, hogy *Káldi*
Győr-

Györgyöt leg-kifsebben-is gyalázzuk, mivel az ő szorgalmatos fok fáradságait örök emlékezetre méltónak itéljük, és tartjuk, hanem hogy a' mit ő homályoson, és hibáson fordított, azt mi világoson ki-mondjuk, és így ő utánna a' keresztyén Magyar Anyaszentedgyháznak lelki vígasztalására, és hasznára lehefsünk.

A' Titt. Horvát Adám Ur' négy sorú Verseken írt Hunniásjáról vagy Hunyadi Jánosjáról, melly ditsőséges Munka éppen most vagyon a' Bétsi Censurán, trá a' következő néhány Verseket, a' Hunniás' Szerzőjének esmeretetlen, de igen jó-akaró szolgája A** S*** Bétsben Májusnak Közepén 1787-ben.

A' Görög Nemzetnek Hómérus Iliást,
 Virgilius írta Rómának Aeneást,
 A' Frantzia Voltér Párisnak. Henriást,
 Szerze a' Magyaroknak Horvát-is Hunniást.
 Számtalan Achillest szült mindég Nemzetünk,
 Nagy Ulyfeseket Hazánkban lehetünk,
 De tudós Hómérust nem igen nemzhetünk,
 Sok Hérózt Hómérus nélkül temettünk.
 Kezdi már Minervánk Bellónát követni,
 Kezd Vitézünk után Poétánk születni,
 Nem fogjuk a' Vitézt immár csak temetni,
 Kit el-temettünk-is, kezdjük ébresztgetni.
 Nem engedjük éltét ellenség' vasával,
 Sem hírét romlani teste' romlásával,
 Ellent áll Gyöngyösi Kemény Jánosával,
 Horvát a' Hunyadi János' pallofsával.

Örvendek, meg-vallom a' Magyar Hazának,
 Melly eddig, és most-is nyíla Bellónának,
 Hogy nem csak a' kardnak, hanem a' pennának
 Végi-is meg-fogta, 's szolgál Minervának.
 Gyöngyösi vólt első, Horvát a' második,
 Ki Hérofsainkról Verfel gondolkodik.
 Gyöngy — — Homérusunknak száma párosodik.
 Vitéz Magyar! kardod már nem rosdásodik.
 Leg alább dárdája ama Hazafinak,
 A' Hóldat le-döfő Vitéz Hunyadinak,
 Nints ki-téve többé rósdá' fogainak,
 'S a' mindent emészto idök' százzainak.
 Mert négyes oszlopra függesztetek kardja,
 Hogy a' feledékeny föld bé ne takarja.
 Ki tehát Hunyadit esmerni akarja,
 Nézze kardját, mellyet forgata két karja.
 Híres ez a' fegyver Hunyadi *) vasárol,
 De fokkal híresebb Hunyadi markárol.
 Híresült Hunyadi Koronás Fijáról,
 Sőt ma-is híresül a' Hunyadi Várról.
 Mert paraszt had lévén minap Hazájában,
 Harmintz hat földije rohan hamarjában
 A' gyílkoló hadra, és ló nyargaltában
 Sok százat le-vere a' Maros folytában. 's a' t.

*) Erdélyben Hunyad-Vármegyében, Hunyad Városza körül
 vagynak a' híres vasbányák, és laknak a' Hunyadi János
 Nemes Hazafiai.

